

УДК 349.42

М.Ю. ПОКАЛЬЧУК, канд. юрид. наук,
Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»

ЩОДО ПОРЯДКУ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: припинення діяльності, сільсько-господарське підприємство, реорганізація, ліквідація, єдиний порядок

Відповідно до засад ринкової економіки, суб'єкти господарювання, у тому числі і сільськогосподарські підприємства наділяються повною господарською самостійністю, що включає у себе свободу створення, функціонування та припинення діяльності такого підприємства, вступаючи при цьому у різного роду майнові, господарські, виробничі та інші відносини. Зазначені відносини щодо припинення діяльності вказаних суб'єктів господарювання врегульовані не достатньо і потребують детального вивчення.

Так, законодавством України передбачено наступні види припинення діяльності сільськогосподарських підприємств: а саме реорганізація та ліквідація, які у свою чергу можуть відбуватися як у добровільному так і в примусовому порядку. Але, на практиці, виникає багато питань, які пов'язані саме з процедурою провадження вказаних видів припинення діяльності. Наявність певних незрозумілостей спричинена тим, що діяльність сільськогосподарських підприємств регулюється як спеціальним аграрним законодавством, так і загальним, до якого входить господарське та цивільне законодавство. Тому, надмірна сукупність нормативних актів, які у певних випадках дублюються, а в певних залишають відносини поза увагою, створює простір для неоднозначного здійснення процедури припинення діяльності сільськогосподарських підприємств.

Процес ліквідації сільськогосподарського

підприємства, як і будь-якого іншого суб'єкта підприємницької діяльності, є складним і заплутаним, на що неодноразово вказували дослідники, наприклад В. Ковжарова [1, с.27]. Зважаючи на зазначений стан речей, на нашу думку доцільним є розроблення єдиного порядку, за яким будуть здійснювати припинення діяльності як державні так і приватні сільськогосподарські підприємства не залежно від підстав такого припинення. Тому, ми вважаємо, що припинення діяльності сільськогосподарських підприємств має складатися із наступних етапів:

1. Прийняття рішення про ліквідацію сільськогосподарського підприємства і документальне його оформлення.

Початковим етапом припинення діяльності сільськогосподарських підприємств за будь-яких підстав є прийняття рішення про таке припинення. Залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання рішення про ліквідацію має низку особливостей, пов'язаних з: а) його ініціатором (особою, органом); б) порядком прийняття й оформлення рішення.

У фермерському господарстві рішення про ліквідацію у добровільному порядку приймає власник фермерського господарства (як це зазначено у п.1 ч.1 ст.36 Закону України «Про фермерське господарство») [2].

Щодо сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, то рішення про реорганізацію у добровільному порядку приймається відповідно до ст.11 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» загальними зборами членів кооперативу [4].

Відповідно до ст.19 Закону України «Про господарські товариства», товариство ліквідується за рішенням його вищого органу [4]. Так, згідно зі ст.32 Закону України «Про акціонерні товариства», вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів [5].

Вищим органом товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю є загальні збори його учасників (ст.58 Закону України «Про господарські товариства»).

Що стосується припинення діяльності сільськогосподарських підприємств у примусовому порядку, то судові рішення про припинення діяльності сільськогосподарського підприємства приймається на підставі звернення органів державної влади або місцевого самоврядування, Антимонопольного комітету України, фізичних або юридичних осіб.

2. Створення ліквідаційної комісії.

Відповідно до ст.60 Господарського кодексу України (далі – ГК), під час ліквідації сільськогосподарського підприємства, власником (власниками) майна суб'єкта господарювання, чи його (їх) представниками (органами), або іншим органом, визначеним законом, утворюється ліквідаційна комісія. Законом також передбачається, що процесом ліквідації може керувати орган управління підприємства. Повідомлення про склад ліквідаційної комісії оформлюють у вигляді рішення засновників, після чого направляють відповідне повідомлення держреєстратору.

У законодавстві не визначено кількісний склад ліквідаційної комісії. При ліквідації сільськогосподарського підприємства має враховуватись розмір підприємства (кількість працюючих) при призначенні комісії, кількісний склад якої має бути непарним, при цьому, всі члени комісії наділяються рівним обсягом прав та обов'язків.

3. Офіційне повідомлення про ліквідацію підприємства.

Інформація про припинення підприємства публікується у виданні спеціально уповноваженого органу з питань державної реєстрації із зазначенням відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Проте для захисту інтересів кредиторів публікування інформації про припинення підприємства законодавець покладає також на ліквідаційну комісію. У ч.8 ст.59 ГК встановлено, що таким виданням повинен бути спеціальний додаток до газети «Урядовий кур'єр» і (або) офіційне видання органу державної влади або органу місцевого самоврядування за місцезнахо-

дженням суб'єкта господарювання. Це оголошення має містити інформацію про порядок та строки ліквідації підприємства із зазначенням терміну заяви кредиторів своїх вимог. Але за цивільним та господарським законодавством цього не достатньо, оскільки явних (відомих) кредиторів ліквідаційна комісія має повідомляти про початок процедури ліквідації сільськогосподарського підприємства персонально у письмовій формі (ч.3 ст.60 ГК).

4. Проведення розрахунків з кредиторами.

Із моменту затвердження проміжного ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія починає здійснювати розрахунок з кредиторами. Проміжним ліквідаційним балансом є документ встановленого зразка, що містить відомості про склад майна сільськогосподарського підприємства, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також про результати їх розгляду. Частина 1 ст.112 ЦК визначає черговість, за якою відбувається розрахунок з кредиторами:

- у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим пошкодженням здоров'я або смертю, і вимоги кредиторів, забезпечені заставою або іншим способом;

- у другу – вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про платню за використання результатів інтелектуальної, творчої діяльності;

- у третю – вимоги за податками, зборами (обов'язковими платежами);

- у четверту – усі інші вимоги.

Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги.

Після завершення розрахунку з кредиторами ліквідаційна комісія складає баланс, що знову затверджується органом, який прийняв рішення про ліквідацію, у якому зазначається весь майновий комплекс сільськогосподарського підприємства. Отже, як бачимо, при ліквідації сільськогосподарського підприємства ліквідаційний баланс складається мінімум два рази.

5. Вжиття заходів з ліквідації, що включає в себе проведення інвентаризації та обліку майна, а також стягнення дебіторської заборгованості, повернення торгових патентів, зняття реєстраторів розрахункових операцій з обліку.

Ліквідаційна комісія оцінює наявне майно суб'єкта господарювання, який ліквідується, і розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс та подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію. Достовірність та повнота ліквідаційного балансу повинні бути перевірені у встановленому законодавством порядку з обов'язковою перевіркою органом державної податкової служби, у якому перебуває на обліку суб'єкт господарювання (ч.5 ст.60 ГК).

6. Вихід підприємства з товариств, де воно є засновником (учасником), закриття філій та підрозділів.

Вихід сільськогосподарського підприємства з товариств, у яких воно виступає засновником, відбувається відповідно до ст.148 ЦК, за якою сільськогосподарське підприємство має право на вихід з товариства, повідомивши останнє про свій вихід не пізніше ніж за три місяці до виходу, якщо інше не передбачено статутом.

Щодо закриття філій та підрозділів сільськогосподарського підприємства, то вони не є юридичними особами, і тому рішення про їх припинення приймається вищим органом сільськогосподарського підприємства, уповноваженим на це статутом, і оформляється протоколом.

7. Здійснення розрахунків з членами (учасниками) за рахунок майна, що залишилося.

Законодавством передбачено, що порядок розрахунків з членами (учасниками) сільськогосподарського підприємства за рахунок майна, що залишилося, визначається статутом.

8. Звільнення працівників підприємства, що ліквідується.

Відомо, що в сільському господарстві фізичні особи, залучені до праці, поділяються на членів та найманих працівників сільсько-

господарських підприємств. Останні залучаються до діяльності сільськогосподарського підприємства в разі виникнення потреби у їх робочій силі та спеціальних знаннях. Наймані працівники виконують свої трудові обов'язки відповідно до умов трудового договору (контракту) і наділяються всіма правами, передбаченими трудовим законодавством України. У свою чергу, члени сільськогосподарського підприємства працюють згідно зі статутом та правилами внутрішнього трудового розпорядку сільськогосподарського підприємства.

Як зазначалося раніше, після задоволення вимог кредиторів при провадженні процедури припинення діяльності сільськогосподарського підприємства наступною стадією є звільнення працівників підприємства, що ліквідується. В.Ю. Уркевич визначає, що членство і внутрішні аграрні членські правовідносини припиняються з дня внесення до державного реєстру запису про припинення діяльності даного підприємства [6, с.236].

Таким чином, моментом припинення членства у сільськогосподарських підприємствах при припиненні їх діяльності є момент внесення державним реєстратором запису в Державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців про припинення діяльності зазначеного сільськогосподарського підприємства.

9. Складання ліквідаційного балансу.

По закінченню терміну, який відводиться для пред'явлення вимог кредиторів, ліквідаційна комісія сільськогосподарського підприємства складає проміжний ліквідаційний баланс, у якому містяться відомості про склад майна сільськогосподарського підприємства, а також перелік пред'явлених кредиторами вимог і результати їх розгляду.

Ліквідаційний баланс підлягає затвердженню органом, який прийняв рішення про ліквідацію. У даному випадку ним є власник, засновник, орган управління сільськогосподарським підприємством або інші уповноважені особи.

10. Інформування органів Пенсійного фо-

нду України, органів Фонду соціального страхування, Центру зайнятості про припинення діяльності суб'єкта господарювання.

11. Закриття рахунків у банках.
12. Зняття з податкового обліку.
13. Передача документів до архіву.
14. Подача відповідних документів до районної або міської державної адміністрації.
15. Державна реєстрація припинення діяльності суб'єкта господарювання.

Завершальним етапом ліквідації сільськогосподарського підприємства є внесення відповідних відомостей про припинення діяльності сільськогосподарського підприємства до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. З моменту їх внесення сільськогосподарське підприємство вважається припиненим, а кредитори втрачають своє право звернення з позовами про задоволення вимог.

Таким чином, запропонований нами порядок припинення діяльності сільськогосподарських підприємства може застосовуватися у всіх випадках із урахуванням специфіки

підстав такого припинення та виду самого суб'єкта господарювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковжарова Е. Заплутаний процес припинення діяльності СПД / Е. Ковжарова // Юрид. журн. – 2003. – № 10. – С. 27–32.
2. Закон України «Про фермерське господарство» : від 19.06.2003 р., № 973–IV // ВВР України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
3. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» : від 17.07.1997 р., № 469/97–ВР // ВВР України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.
4. Закон України «Про господарські товариства» : від 19.09.1991 р., № 1576–XII // ВВР України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
5. Закон України «Про акціонерні товариства» : від 17.09.2008 р., № 514–VI // ВВР України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
6. Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин : моногр. / Уркевич В. Ю. – Х. : Харків юридичний, 2007. – 496 с.

Покальчук М. Ю. Щодо порядку припинення діяльності сільськогосподарських підприємств / М. Ю. Покальчук // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 459–462 [Електронний ресурс].

Розглянута правова природа інституту припинення діяльності сільськогосподарських підприємств, проаналізовано стан дослідження вказаної проблематики на сьогодні, запропоновано єдиний порядок припинення діяльності сільськогосподарських підприємств усіх форм власності не залежно від підстав такого припинення.

Покальчук М.Ю. О порядке прекращения деятельности сельскохозяйственных предприятий

Рассмотрена правовая природа института прекращения деятельности сельскохозяйственных предприятий, проанализировано состояние исследования указанной проблематики на сегодня, предложен единый порядок прекращения деятельности сельскохозяйственных предприятий всех форм собственности независимо от оснований такого прекращения.

Pokalchuk M.U. On the Order of Termination of the Agricultural Enterprises

Considered the legal nature of the institute of termination of agricultural enterprises, analyzed studies indicated the problems of today, the only procedure proposed termination of the agricultural enterprises of all patterns of ownership, regardless of the grounds for such termination.